

ACAN-AFMI. Vista de la rambla de Sant Isidre, l'any 1895. D'autor desconegut

EL CAMÍ RAL AL SEU PAS PER IGUALADA AL SEGLE XVIII

XAVIER JORBA SERRA

EL CAMÍ RAL ABANS DEL 1700

El camí ral d'Aragó, existent des d'època medieval, era el camí entre Barcelona i Lleida. Aquest camí, segons Miquel Vives, es va desviar cap a la vora de l'Anoia a causa de l'existència de les viles de Piera, Capellades i Igualada i, malgrat les dificultats orogràfiques del terreny, arribava a Lleida creuant el coll de la Panadella i les viles de Cervera i Tàrraga.¹

Però els camins catalans presentaven un estat de deixadesa i insuficiència. Com assenyalava Roberto Fernández, «*les rutes seguien essent rígides i els escassos camins eren aquells que de forma espontània havien traçat els peus dels homes i els cascals dels cavalls*».² Qualsevol persona que transitava per terres catalanes, topava amb uns caminals que tot sovint s'enfangaven per la pluja i donaven la sensació que no s'hi havia fet res des de la creació del món. Les crides emanades des de Barcelona recordaven la necessitat d'arreglar els camins, sobretot si havia sobrevingut algun aiguat, nevada o qualsevol altre fenomen natural. Així, per exemple, l'any 1565, es manava als veguers i batlles fer arreglar tots els camins rals i carreters,

per haver estat destrossats pels grans aiguats, fet que suposava un perill per als caminants, per a les mercaderies i per al bestiar. S'obligava en la dita crida que els terratinents que limitaven amb els camins durant la primera setmana de quaresma «*adoben y adobat hagen*» sota pena de 10 lliures.³ Altres vegades no són els fenòmens naturals sinó l'arribada d'algun personatge reial allò que obliga els habitants a refer els camins. Així, l'any 1585, es dicta l'ordre d'arreglar el camí ral des de la Poble de Claramunt fins a la vila dels Hostalets per motiu de la vinguda del rei a Barcelona. Entre altres coses l'ordre deia «*fara exemplar serca de una cana lo camí real que va del molí del Batan fins a la dita vila de la Poble de Claramunt*», o «*que ninguns carros ni cotxos no passen per dintre la vila de la Poble de Claramunt sino que tots los cochos y carros ajan de passar per de fora de dita vila, y que per en aço se fassa una bona y ben ampla carratera*».⁴ L'arribada del príncep de Savoia, el mateix any 1585, també fa que es dicti una ordre per part del lloctinent general de Catalunya per tal «*que los camins reials, ponts y carreteras stiguen adobats ab tota perfectio*».⁵ L'encarregat d'aquestes obres escrivia això des de Sant Martí de Tous: «*...he trobada molta cosa per a adobar en la riera que se en aquesta vila no solament de estar mal igual que las unes rodes pujan més que las altres, però*

1. Vives Tort, Miquel, *L'evolució històrica de la xarxa viària entre el Llobregat i el Foix. Des de l'època romana fins al tercer decenni del segle XX*, tesi doctoral UB (2007).

2. Citat per Garcia i Marrasé, Neus-Elisabeth, «Viatges i viatgers a la Catalunya Moderna. La visió del Principat segons els relats d'estrangers (Segles XVI-XVIII)», dins *Pedralbes, revista d'història moderna*, 18-1, Barcelona 1998, p. 329.

3. ACAN-API. Crides (1459-1764). Reg. 1224.

4. ACAN-API. Crides any 1595. Reg. 1224.

5. *Ibidem*.

*encara ab molts fanchs,... que mai haguera pensat estigues tan dolentament que per en aço esperar la sola vinguda de sa magt. y Altesas no convé...».*⁶ L'any 1593, el lloctinent del batlle general de la sotvegueria d'Igualada permet tornar totes les penyores segrestades als habitants de la Conca, per assegurar-se l'adob dels camins arran de la vinguda del duc de Maqueda, lloctinent de Catalunya.⁷ L'any 1701, Pau Martí, superintendent de les obres dels camins rals del Principat de Catalunya, firmava àpoca a favor de Joan Aguilera d'Oranies, Jacint Solà i Ramon Oliver de Sant Quintí, síndics de la Conca d'Òdena, de 100 lliures i «dites son a bon compte de aquelles 300 lliures que dits síndics ne ofereixen donar a dit Pau per adobar lo camí real tocant a dita Conca de Òdena».

El 25 d'agost de 1576, Jaume Pau Franquesa, donzell, governador general de la Conca d'Òdena, pels ducs de Cardona, ordenà que a «sol i xent ab un home de cada casa de sa ballia y jurisdicció per ell comanada, armats dels millors archabussos, pedranyals y de les millors armes que tindran, personalment se trobaran en lo mas de la Pujada del terme de Castellolí, que és en lo camí real que va de la vila de Agualada al monestir de nra. Sora. de Montserrat, per a tenir lo pas segur dels lladres y mal factors al señor don Joan d'Àustria que passarà dit dia de dissabte de matí per dit camí».⁸ Per tot això, davant la important acció bandolera, el virrei va ordenar l'any 1594 que tots els propietaris que tinguessin terres al costat del camí que anava de la vila d'Igualada a la ciutat de Manresa, i d'Igualada a la vila de Calaf, portessin a terme una neteja d'arbres i brossa «fassa a una part y altra sexanta passas tallant arbres y llavant la brossa... perquè passant los caminants per aquell haventhi

*lladres los puguen veurer y prevenirse».*⁹ L'any 1603, el notari i sotsveguer d'Igualada, Antoni Tomàs Teixidor, és assassinat a l'hostal de la Reina «per alguns fills de perditio y homens de mala vida a traició». Una carta del sotsveguer d'Igualada de l'any 1614, ens informa «que en los vejnats de la pnt. vila —Igualada— y de dita sotvegueria se avien conferit alguns ladres públichs, bandolers, assassins, plagiaris y homens fasinorosos, enèmichs de sa magt. y en particular en lo terme de Castellauly, en lo qual terme havie poc, avien robat quinze o setse bandolers, una casa den Magí Soteres...».¹⁰

IGUALADA I EL CAMÍ RAL DURANT EL SEGLE XVIII

Segons Torras i Ribé, acabada la Guerra de Successió, el marquès de Castel Rodrigo ordenava a mitjan 1719 que «discurran quantos medios sean practicables para ... afianzar la seguridad de los caminos reales». L'estiu del 1719, l'estat major borbònic va ordenar que fossin desbrossades i alliberades de vegetació les llandes del camí ral en aquest tram de recorregut, «para que los comboyes, assí de azémilas como de carros, tengan mayor comodidad, encargo a V.E. haga que de esta villa de Martorell, y la que guía a Tárrega, se corten los bosques que aya a zien toysas a derecha y izquierda del camino real».¹¹

9. ACAN-API, 785. La llibertat de moviments dels bandolers es pot deduir de la lectura dels processos judicials: «stant jo a la finestra de casa den Amat del pnt. loc de Òdena, que és mon oncle, viu venir sis hòmens tot camí real que venien de la volta de la Pobla de Claramunt part de ells armats ab ses padrenyals y un que portave una ballesta y altres que no portaven sinó ses spases... e aquells set o vuyt hòmens... eren exits aqueix vespre... a quatre hòmens del terme de Subirats que pujaven a segar en aquella terra de Segarra... els havien ligats e robat...». ACAN-1-551, plet sense numeració.

10. ACAN-API, 62.

11. Torras Ribé, Josep M., *Misèria, poder i corrupció a la Catalunya borbònica (1714-1808)*. Barcelona: Rafael Dalmau, editor, col·lecció Bofarull, 32, 2020, p. 30-31.

6. *Ibidem*.

7. ACAN-API, 27.

8. ACAN-API. Llibre Registre de la batllia de la Conca d'Òdena, 1576. Reg. 65.

La seguretat del camí ral millorarà entrat el segle XVIII, i trobem pocs processos judicials on es digui que és insegur. L'any 1760 s'estaven construint els ponts sobre Jorba i Santa Maria del Camí i, per aquest motiu, l'alcalde i els regidors d'Òdena van reclamar a la universitat d'Igualada que pressionés els terratinents de la vila, propietaris de terres a Òdena, perquè paguessin les parts que els corresponien per la construcció dels ponts esmentats.¹² El 18 de març de 1767 hi va haver una recomposició del camí ral a l'entrada i sortida de la vila (a la costa del Molí Nou i Bòfia, i a la costa de Vilanova del Camí) a cura del mestre de cases, Francesc Baixeras. La seva relació jurada a l'ajuntament d'Igualada ens permet saber la feina realitzada: «8 jornals de mestre de cases per empedrar la costa que va a Vilanova i la altre de la Bofia a 10 sous el jornal i val 4 lliures. Per 22 carretades de pedra a 13 sous, 5 diners per carretada, 14 lliures 15 sous 2 diners». L'ordre del comandant general a l'ajuntament igualadí era per la vinguda del comte de Ricla.¹³

L'any 1788 es produïa la resposta d'Igualada en la figura de l'alcalde major, Joaquín de Gávez Santillana, al qüestionari de Francisco de Zamora sobre quants camins rals passaven pel seu terme, i contestava el següent: «pasa por Igualada la carretera real de Madrid a Barcelona y atraviesa también los términos de Ódena, Villanueva del Camino, Quadra de Villanueva, Torre de Claramunt, Pobla de Claramunt y Capellades». La resposta és molt interessant per la descripció realitzada entre l'hostal de la Roixel·la i el terme de Vilanova del Camí: «El camino real indicado, tomando su curso de poniente a levante, empieza en el término de Ódena, en la casa llamada de la Rochela, distante media hora de Igualada, y desde ella a otra titulada la Masa es llano y firme el camino, pero desde la dicha Masa a un molino

llamado Nuevo es el terreno en parte pantanoso, y de consiguiente se ponen muy malo en tiempo de lluvias, lo que se podría remediar poniendo caso en dicho terreno, y dándole el declivio correspondiente para el desguazadero. En las inmediaciones del expresado molino ay una bajada a cuyo pie se unen dos arroiuelos, cuyas avenidas en tiempo de aguas privan el paso, y es causa de bastante perjuizio a los transitantes. Después se encuentra una subida al entrar en el término de Igualada bastantemente penosa, y continúa la carretera por los arreveales y rambla, donde en tiempo de lluvias se advierten bastantes lodos, por no estar el piso firme, y no tener los declivios correspondientes. Sucesivamente sigue la carretera atravesando el resto de los arreveales hasta una bajada distante un cuarto de hora de Igualada, en cuyo pie remata el término de ésta, y hasta allí se halla la carretera en buena disposición; y después se encuentra la riera llamada de Ódena...».¹⁴

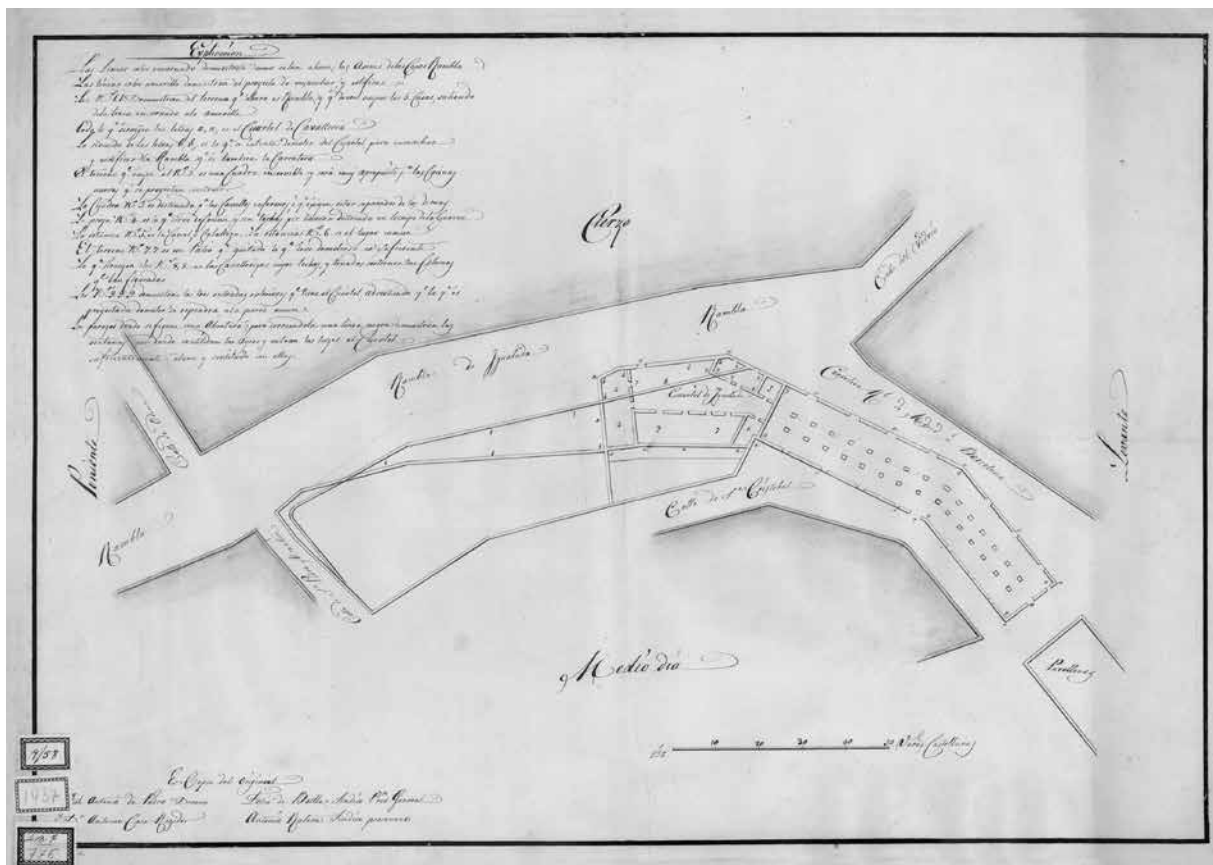
El document ens assenyala el pas de la carretera pels ravals i la rambla de Sant Isidre. Aquests ravals, en aquells moments, eren el carrer de Sant Agustí, el carrer de l'Alba, la rambla de sant Isidre, la rambla de sant Pere Màrtir —també anomenada en certs moments de sant Isidre; actual General Vives—, el carrer de sant Jordi i el carrer de la Soledat.

Arran de l'expansió urbana de la vila d'Igualada fora muralles, el camí ral va deixar de passar pel seu interior. Abans d'aquesta expansió urbanística, iniciada l'any 1745, el camí entrava a la vila, si es venia de Barcelona, pel portal de Soldevila o de Barcelona (actual boca d'entrada del carrer del Roser des de la plaça del Rei) i d'aquí anava al portal de la Guia o de Capdevila (sortida actual del carrer de l'Argent a la plaça de la Creu), o al portal Nou. Si es sortia pel portal Nou, connectava amb el carrer de l'Alba i, des d'aquí, cap al convent dels Agustins. Si es sortia pel portal de Capdevila,

12. ACAN-ANI. Notari Vicenç Aulet, 16-7-1760. AN-IG- 438.

13. ACAN-AMI. Registre d'actes del Ple, reg. núm.1109.

14. Torras i Ribé, Josep M, *La comarca de l'Anoia a finals del segle XVIII. Els qüestionaris de Francisco Zamora*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993.

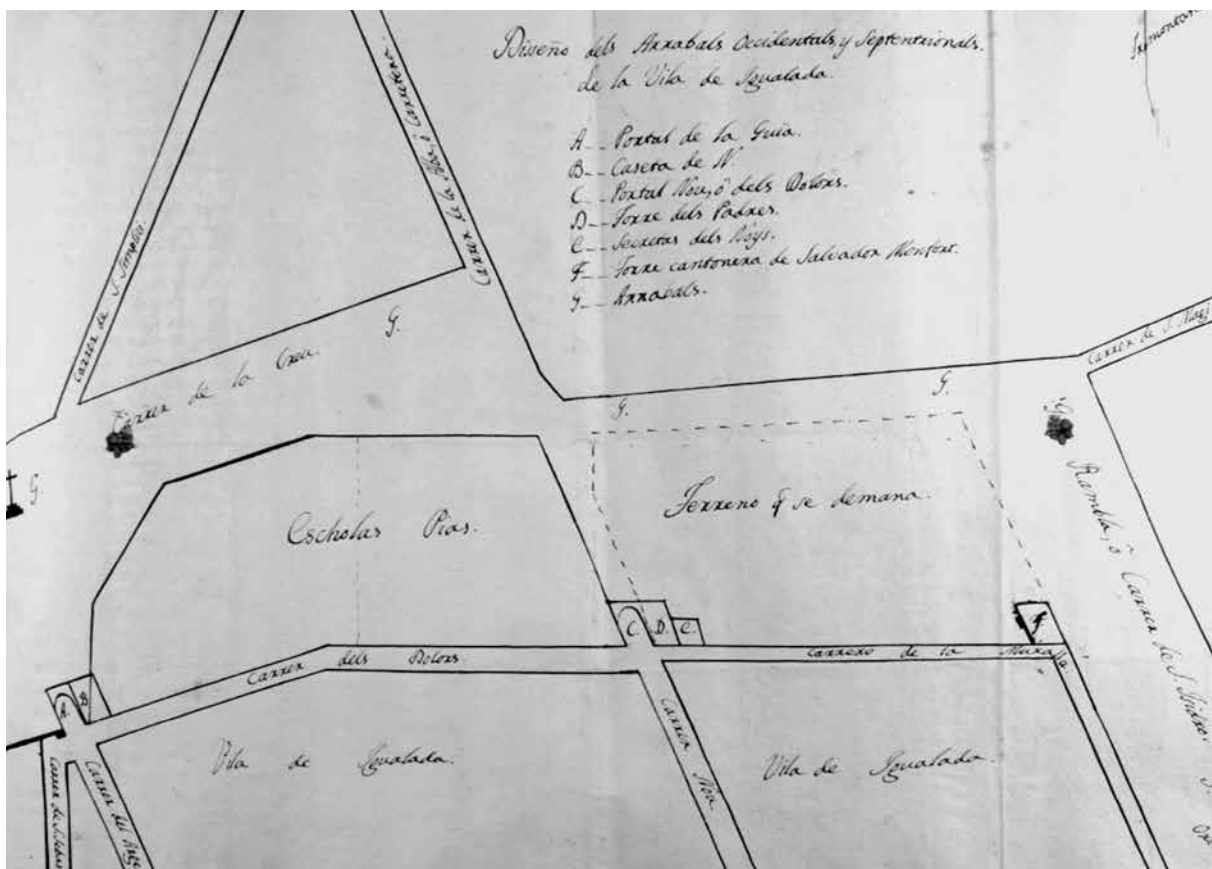
Plànols del carrer de Sant Jordi i del Vidre al segle XIX, on es pot veure l'espai que ocupava l'antiga caserna de cavalleria existent a la vila igualadina. El planol permet veure la cantonada de la caserna que s'havia d'enderrocar per mantenir l'amplada del camí ral, així com una de les cuines de la caserna que no facilitava la volta del camí segons les instruccions de 1802 (ACAN- AFMI, reg. 8321)

anava cap al carrer de sant Simplicí, ajuntant-se a l'actual placeta de sant Joan amb el camí que venia del carrer de l'Alba cap al convent dels Agustins. L'espai comprès entre l'inici dels carrers de l'Alba i de sant Simplicí i les muralles de Capdevila era la zona anomenada les Eres Enrajolades (actual plaça de la Creu). Cal dir que, en aquells moments, el carrer de l'Alba estava més urbanitzat que no pas el carrer de Sant Simplicí.

Probablement, la majoria dels traginers o usuaris del camí ral utilitzaven el carrer Nou com a via de sortida o d'entrada a la vila d'Igualada per la seva rectitud abans que el carrer de l'Argent. El motiu era el poc espai que hi havia al carrer de l'Argent quan aquest s'ajuntava amb l'actual

plaça de l'Ajuntament. Aquest fet s'intentarà arreglar l'any 1741, quan el batlle i els regidors estaran disposats a comprar cinc pams d'amplada de l'habitatge de Joan Perramon —una part d'aquest habitatge s'havia ensorrat— per poder ampliar i facilitar d'aquesta manera les maniobres dels carros en la seva entrada a l'actual plaça de l'Ajuntament:

«...que la entrada de la plasa al carrer de l'Argent dende la casa de Joan Perramon a la de Joseph Miquel es tant estreta que ab molta dificultat pot passar lo talem anganxanso las demes vegades al cap de las bigas de la casa del dit Perramon, apareria convenient i necessari lo comprar a dit Perramon uns sinch palms de terreno, oferintse de

Dibuix dels carrers Nou, Alba i rambla de Sant Isidre. El dibuix permet veure la dificultat del revolt que hi havia entre la Rambla i el carrer de l'Alba, també anomenat carretera, i que finalment decantarà l'Ajuntament igualadí a urbanitzar el camp que hi havia des de la rambla de Sant Isidre fins al convent dels Agustins, per facilitar el transport de mercaderies i persones (ACAN-AMI. Registre d'actes del Ple, 1772-1776. AMI- 1111)

present oportuna ocasió respecte que dit Parramon ha demolit dita part de casa per a redificar la, per a amansar ruina y regoneixento per tant necessari he passat a tentejar lo preu que dit Perramon pretendria de dit terreno y segons tinch compres estich ab animo que ho vendra per 45 lliuras...».¹⁵

L'entrada a la vila des del portal de Soldevila tampoc no era senzilla. Per exemple, la visita de la infanta d'Espanya i futura duquesa de Savoia, l'any 1751, ens permet de conèixer aquest problema. L'arribada de la comitiva reial a la vila, procedent de Barcelona, va obligar l'Ajuntament

a prendre una decisió important per a la seguretat de la vila. El cap d'enginyers va demanar als regidors l'enderroc de la torre de Miquel Mestre, situada al costat del Portal de Soldevila. El motiu al·legat era que, segons el cotxer major de la infanta, els carruatges no podien passar pel Portal de Soldevila al no ser recte el carrer del Roser i haver-hi com diu el document «una gran torta». Per aquest motiu, l'Ajuntament va elegir els mestres de cases Pau Aloy i Joan Baptista Pasqual, per avaluar el cost d'aterrar la citada torre i procedir a fer-ho. El nou portal es va situar sobre el mateix indret on estava edificada la torre. La torre situada a l'altre costat del portal era l'anomenada torre del Galtés.

15. ACAN-AMI, Llibre d'actes de la Universitat, reg. núm.1103.

A partir de l'any 1745, amb la urbanització del camp del Pla de la vila o camp de Sant Isidre per part de la confraria de pagesos d'Igualada, començarà a dibuixar-se el nou camí ral en aquest indret, davant dels nous edificis, per l'amplitud que presentava el nou vial i l'estalvi de problemes que suposava no haver de passar per l'interior de la vila emmurallada, on els carrers continuaven essent estrets i irregulars. El nou vial s'allargarà per l'est fins l'actual rambla del General Vives, carrer de sant Jordi i carrer de la Soledat —aquest últim es comença a urbanitzar l'any 1756—, i per l'oest girarà cap al carrer de l'Alba, com es veu en un plànol del segle XVIII que reproduïm.

La Rambla nova era inexistent: en aquells moments eren camps de conreu. El carrer de l'Alba i el futur carrer de sant Agustí es van veure revaloritzats per ser part del nou camí ral que anava a trobar el convent dels Agustins. Això farà que els propietaris dels terrenys per on passava el citat camí ral, Pere Estruch, Josep Roca del mas Roca de la Pedrissa d'Òdena, el mateix convent dels Agustins i la companyia formada per Joan Castells, Francesc Mercader i Joan Pasqual que havien comprat el Camp de Potau —zona del carrer de sant Agustí—; Josefa Padró, Isidre i Josep Anton Revert i els hereus de Josep Mateu —carrer de la Soledat i plaça de l'Àngel—; i els Riera —rambla General Vives—, iniciïn un ràpid procés d'urbanització basat en establiments emfitèutics d'un pati de terra per edificar una casa unifamiliar, la qual tindria a la part del darrere un espai per encabir una pallissa o corrals. Seguiran el model iniciat per la confraria de Sant Isidre en el seu paper urbanitzador de la rambla de sant Isidre. El preu del pam d'aquests espais van ser els més cars del moment. L'ajuntament igualadí en tot moment va controlar aquest procés urbanístic, establint els metres d'amplada que havien de tenir els nous carrers per on passaria el camí ral i la prohibició de construir habitatge al pati destinat a pallissa o eixida.

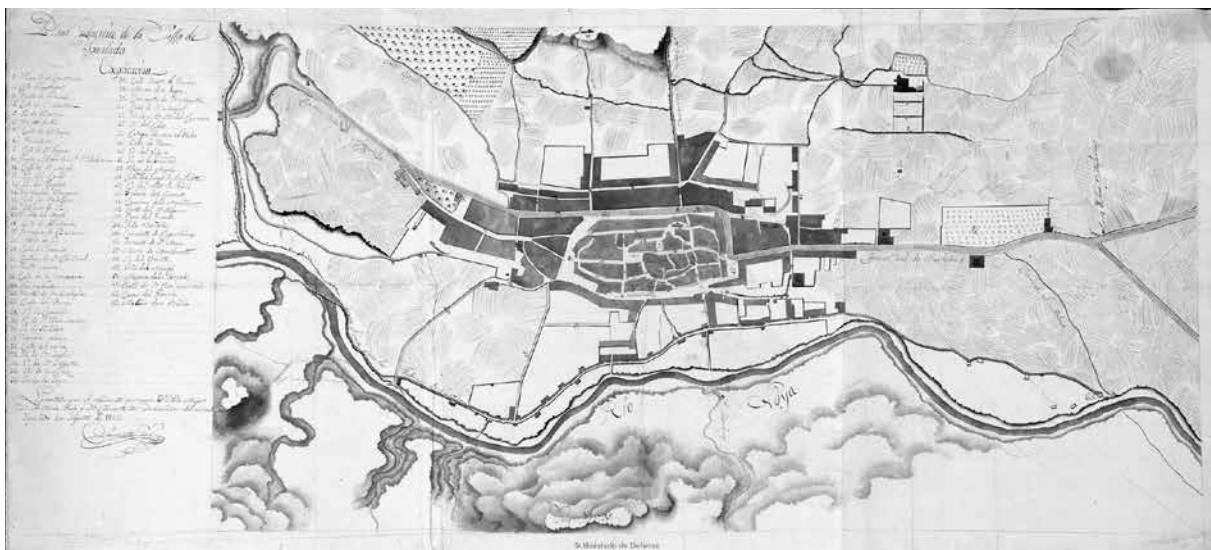
La importància del nou vial es tradueix en la ubicació no només dels pavellons militars

—ocupaven part de la plaça de l'Àngel, carrer de Sant Jordi i part de la rambla de Sant Pere Màrtir—, sinó també dels hostals. Així, per exemple, trobàvem a l'inici del carrer Soledat i en direcció a la plaça de l'Àngel, l'hostal Montserrat, propietat dels Aguilera d'Oranies d'Òdena; a la rambla de sant Pere Màrtir, l'hostal dels Morera (*Serrador*); a la rambla de sant Isidre, l'hostal dels Rovira; al carrer sant Agustí-travessia del Vallès, l'hostal d'en Xacó i, al davant del convent de sant Agustí, l'hostal d'en Sopa o d'en Sopes —el baró de Maldà, relaciona l'existència de la Posada de los Caballeros— i de l'hostal Nou.

La Reial Instrucció de 1784 preveia un canvi del traçat de la carretera Barcelona-Madrid en el seu recorregut per l'interior de la vila. En el seu estudi, a més de projectar-se un pont entre Igualada i Vilanova del Camí, i una millora en el tram de la Bòfia, es va decidir substituir el tram pel carrer de l'Alba i de Sant Agustí per un nou tram que hauria d'alinejar-se amb la rambla de Sant Isidre fins a arribar al convent dels Agustins. Els motius són ben clars:

*«dicha carretera continua por la misma Rambla haciendo un circulo muy grande o una media luna hasta entrar en la calle del Alba: Desde esta passa a la de San Agustín,... Como dicha calle del Alba es tan angosta que solamente y sin otra cosa alguna cabe por ella un carro pueden suceder muchas desgracias en ella, ya quando pasan los carros y postas, ya quando lo hacen los muchissimos carruajes que tragan, o bien las cavallerias que van y vienen: Por lo tanto y careciendo de aquella amplitud que prescribe dicha real Instrucción, es preciso dirigir la carretera desde la rambla línea recta a el campo de Josep Torelló: Desde este al de Anna Maria Salamanca donde se halla atravesada una casa propia de Aloy Llimona, que es preciso demolerla y sigue el campo de Roca de la Pedrissa y últimamente la viña de Miquel Franch hasta entrar en la carretera antigua en frente de San Agustín».*¹⁶

16. ACAN-AMI. Registre d'actes del Ple, reg. núm. 1115.

Plànol d'Igualada del 1813 on es pot veure el traçat del camí ral al seu pas definitiu per la vila (SG. Ar.F-T.7-C.2-205[1])

Aquesta disposició significarà una empena per als propietaris del Pla Superior —futura Rambla Nova, Rambla de Sant Ferran...—, els quals podran, a partir d'aquell moment, establir amb més facilitat nous patis per construir cases, amb uns preus per pam més alts. Per contra, aquest fet significarà una pèrdua d'interès per als emfiteutes o futurs emfiteutes de les àrees afectades —carrer de Sant Agustí, carrer de l'Alba, carrer de Sant Simplicí...

LA VISITA DEL REI CARLES IV, L'ANY 1802

A partir de l'any 1790 es va començar a urbanitzar la Rambla Nova. Els promotors van ser la família dels fabricants Torelló i la família Pagès. El document de l'any 1790 on Josep Torelló rep l'aprovació de l'Ajuntament per construir cases, ens permet de saber que en aquest espai estava previst fer el nou tram del camí ral amb una amplada de 40 pams, «en el campo confinante a la fàbrica por la parte del Norte y por la parte de mediodía con Josep

Antoni Fargas, Joan Amigo y otros debiendo construir las que se edifiquen a la parte del Norte en línea recta de levante a poniente con la casa de Antonio Rovira que sirve de hostel mediante la calle que va a Sant Magí y las que construirán a la parte de mediodía han de tener la misma dirección de levante a poniente debiendo intermediar una calle de 40 palmos de anchura proporcionando de este modo que continuándose los campos respectivos hasta Sant Agustí siga línea recta si hacen casas la carretera para evitar la estrecha de la calle del Alba...».

La urbanització d'aquest sector tindrà un fort impuls amb l'estada del rei Carles IV, l'any 1802. La visita significarà portar a terme l'operació urbanística prevista per la Reial Instrucció de 1784, construint una nova carretera des del convent de Sant Agustí fins a les primeres cases del carrer Nou de la Rambla, per seguir per la rambla de Sant Isidre i pel carrer de la Soledat fins a l'alçada de l'hostal de Montserrat. La correspondència privada de la família Combelles ens aporta més dades sobre aquest afer. Isidre Torelló escriu el 22 de juliol: «Ací crech que es farà poca cosa. Tractan

*no obstant de compondré la Rambla y de perfilar las casas de ella, y els carrers per ahont haurà de pasar lo Rey».*¹⁷

En una altra carta del 16 d'agost, Ramon Rovira escriu: «aquí veuries com las casas dels arrabals, Rambla i Soledad, com las han rentat y pintat molt superbes, las unes ab esperjas de escombria, altres pintades per celebres pintors de fama fets venir expressament de les Indies Filipines».¹⁸ Francesc Costa, en el seu article *El grande viaje del rey Carlos IV*, ens aporta més documentació d'aquest fons Combelles dient que s'ha obert una carretera nova «des del carrer Nou del meu camp fins Sant Agustí, i creu-me que és un passeig agradable».

El cert és que l'Ajuntament igualadí, davant la visita reial, es va veure obligat a condicionar les vies d'entrada i sortida de la vila. L'avís sobre el pas de la comitiva reial va quedar reflectit al llibre d'actes de l'Ajuntament: «Debiendo pasar de transito por esa villa los Reyes nuestros Señores y su Real familia y comitiva a fines de este verano; se hace del todo necesario el que sin falta alguna se componga su entrada y salida la distancia de 350 varas, y lo mismo la calle o calles por donde han de transitar sus majestades, de un modo que no solo no se encuentren tropiezos ni malos pasos, sino que en quanto sea posible se ermosee y adorne de cuenta todo de la villa o de sus propios con las formalidades y conocimiento debido de su Ayuntamiento y de su Junta...».¹⁹

La resposta de l'Ajuntament permet de veure quin havia estat el procés urbanitzador fins a aquell any 1802: «el término de esta villa es tan sumamente reducido que por la parte de mediodía y cierzo faltan pocos pasos de llegar a su extremo los edificios, y por la parte de oriente, y poniente como se van edificando algunas casas, y en la actualidad se está disponiendo una nueva carretera

por el tránsito a esta villa... con este motivo y el de hallarse este Ayuntamiento muy ocupado para atender a las superiores disposiciones de componer la entrada, salida y calles de esta villa...». Així mateix es disposava «que todos los vecinos de las calles de san Agustí, Nueva de la Rambla, esta, la de san Pedro Martir, plassa de Ángel y calle de la Soledad que no tengan perfiladas y blanqueadas las fachadas de sus casas lo ejecuten dentro del término de quince días, tengan el correspondiente acopio de piedra a fin de empedrar sus repezeras en ocho palmos de ancho en el modo y forma disponga el Señor director General de Caminos... asi mismo han acordado que se recomponga el empedrado o empedrados de las casas de la villa, quartel y demás fincas del común, rebosar o blanquear sus fachadas como igualmente las Puertas de la villa y empedrarlas y que en la Plaza mayor se pongan unos encaxonados de piedra para mantenerse el nivel del piso».

Pedro Albador, ajudant d'Agustín Larramendi, comissari de la Inspección General de Caminos, establia les característiques del nou tram del camí ral al seu pas per les rambles igualadines:

- El nou tram havia de construir-se entre les oliveres situades davant del convent de Sant Agustí fins a les primeres cases del carrer Nou de la Rambla, deixant una rasa empedrada que pogués canalitzar les aigües que baixessin dels camps.
- L'amplada del camí havia de ser de 10 vares castellanés.
- Desaparició dels àlbers blancs per plantar-ne de nous, enllosant amb pedra de qualitat les dues voreres. Fer un clavegueró per permetre el pas de les aigües del carrer d'Òdena i de la resta de carrers.
- Enderrocar la cantonada de la caserna que mirava a l'est per permetre mantenir l'amplada del camí ral, així com una de les cuines de la caserna que no facilitava la volta del camí.
- El camí ral pel carrer de la Soledat havia de ser en línia recta, mantenint les 10 vares

17. AFT. Fons Combelles, Correspondència, lligall 1460, carta 118.

18. AFT. Fons Combelles, Correspondència, lligall 1460, carta 139.

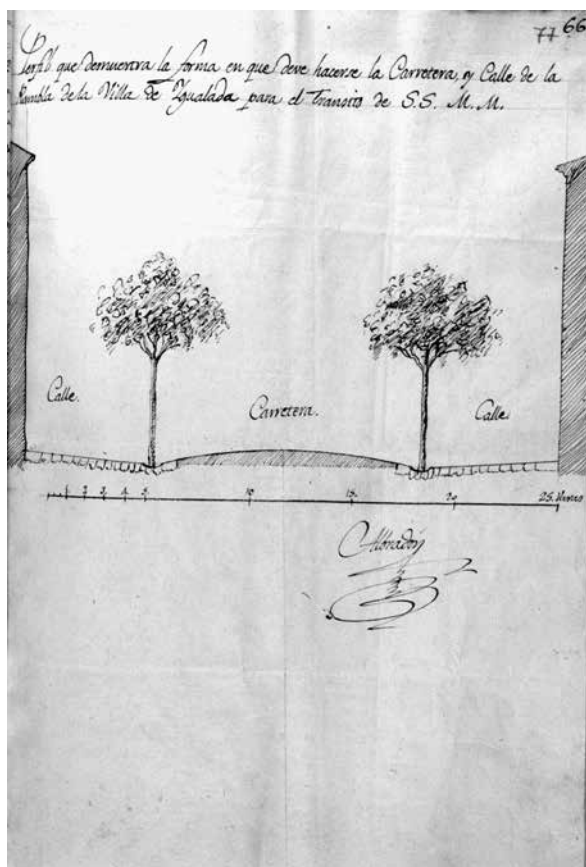
19. ACAN-AMI. Registre d'actes del Ple. 1802. Reg. 1132.

d'amplada i 6 pams d'empedrat a cada vore-ra, formant una claveguera a la cantonada de la Soledat per poder recollir les aigües dels carrers que comunicaven amb el citat carrer.

- Prenent com a punt les cantonades de les últimes cases del carrer de la Soledat, mirant cap a l'est fins la cantonada de l'hostal Montserrat a mà dreta, i 12 vares més enllà de l'hostal, havia de continuar el camí ral pel mig d'una vinya amb oliveres fins a arribar a la paret de la casa del ferrer.
- Tot el camí per dintre i fora del poble havia de construir-se en línia recta sempre que es pogués guardar amb rases d'una vara d'amplada i 3 pams de profunditat als dos costats, on s'havien de recollir les aigües vessants dels camins i de les cases.
- El camí havia de tenir al centre un pam d'elevació perquè tingués la forma d'un llom de bou amb el vessant necessari.

El cost econòmic de les obres del camí ral va ser per a l'Ajuntament igualadí de 46.442 rals, als quals s'hi van haver de sumar 36.836 rals per despeses d'arranjament de la casa on es van allotjar els reis, per arranjar la plaça Major, per als músics, per a la il·luminació de la vila, per a la construcció de dos amfiteatres... Gràcies a les obres, la urbanització de la rambla de sant Ferran i la resta del terreny de la Soledat va comportar un increment important d'habitatges, configurant definitivament l'espai del camí ral que passava per la vila igualadina.

XAVIER JORBA I SERRA (Igualada, 1965) és doctor en Història Moderna (UB). Professor de secundària de l'Acadèmia Igualada. La seva darrera publicació ha estat el llibre *Els nous ravales igualadins (1745-1835)*, i ha format part de l'equip d'autors del llibre *L'església de Santa Maria d'Igualada* (2021).

Dibuix de la Rambla al llibre d'actes de l'Ajuntament del 1802, on es pot apreciar com el camí ral al seu pas per la vila igualadina havia de tenir al centre un pam d'elevació perquè tingués la forma d'un llom de bou amb el vessant necessari (ACAN-AMI, Registre d'actes del Ple, 1802. Reg. 1132)